

Portugalia (1985 - 2002). Część II.

Ameryka Łacińska, Hiszpania i Portugalia oczami polskiego iberysty

Algarve. Plaża pod Urwiskiem (Falésia).

Dziennik z podróży ukazuje się w drugi czwartek miesiąca

Zygmunt Wojski

Północ

Na dalekiej północy, **Braga**, stolica prowincji **Minho**, najstarsze miasto Portugalii, znane już za czasów rzymskich jako *Bracara Augusta*. Chyba najstarszym zabytkiem jest Kaplica Świętego Frutuoso (*Capela de São Frutuoso*) z VII wieku, pre romańska, z wysokimi kolumnami o korynckich kapitelach i mrocznym wnętrzu. Katedra, XIII-XVI w., była wielokrotnie przebudowywana. W Bradze jest mnóstwo kościołów i klasztorów. Niektóre z nich znajdują się poza obrębem właściwego miasta. Na przykład kościół Dobrego Jezusa (*Igreja do Bom Jesus*, XVIII-XIX w.), z monumentalnymi ozdobnymi schodami, dalej Świątynia Sameiro (*Santuário do Sameiro*, XIX-XX) i klasztor Tibães (*Mosteiro de Tibães*, XVII-XVIII w.). W centrum, Łuk Nowej Bramy (*Arco da Porta Nova*, XVIII w.), imponujący ratusz z XIX,

barokowy Pałac do Raio (*Palácio do Raio*, XVIII w.) i Pałac Basków (*Palácio dos Biscainhos*, XVI w.).

Braga. Ratusz.

Braga. Dobry Jezus ze Wzgórza (Bom Jesus do Monte).

Blisko **Bragi** są dwa miasta, które zwiedziłem: **Barcelos**, skąd wywodzą się charakterystyczne gliniane czarne koguty z wielkim czerwonym grzebieniem i **Guimarães**, kolebka państwa portugalskiego, ze średniowiecznym zamczyskiem z X wieku, w którym rezydował pierwszy król Portugalii, Afonso Henriques. Obok zamku znajduje się niewielka kaplica Św. Michała (*Capela de S. Miguel*, XIII w.), gdzie miał być ochrzczony pierwszy król. Na dole, w centrum miasta, zabytkowy kościół Matki Boskiej spod Drzewa Oliwnego (*Nossa Senhora da Oliveira*, XIV w.), z wirydarzem o masywnych kolumnach korynckich. Muszę przyznać, że chyba nigdzie w Portugalii nie miałem takiego uczucia klaustrofobii, jak w **Guimarães**. Miasto niby nie tak duże, ale ruch i hałas wyjątkowo męczące. **Barcelos** jest znacznie spokojniejsze, a jego romańsko-gotycki kościół parafialny (*Igreja Matriz*, XIII w.) jest naprawdę piękny. Wewnątrz wspaniałe witraże, w tym wielka rozeta.

Guimarães. Zamek Afonsa Henriquesa.

Chciałbym wymienić jeszcze sześć miejsc godnych uwagi w prowincji **Minho**. Pierwsze to cudownie położona u ujścia rzeki Limy do Oceanu Atlantyckiego **Viana do Castelo**. W centrum eleganckie, stare kamienne pałace i masywny kościół parafialny (*Igreja Matriz*, XV w.) o dwóch potężnych wieżach z blankami. Nad miastem wzgórze 160 m wysokie, z kościołem Św. Łucji (*Santa Luzia*, początek XX w.). Widok ze wzgórza wspaniały. Na szeroko rozlanej rzece Limie most zaprojektowany przez Eiffel'a. Przy samej granicy z **Hiszpanią, Caminha**, z ładną starówką i przestronnymi plażami, gdzie kąpiel graniczy z bohaterstwem ze względu na bardzo niską temperaturę wody (zimne prądy).

Caminha przy granicy z Hiszpanią.

Ponte de Lima.

W głębi lądu, urocze miasteczko **Ponte de Lima**, z rzymskim mostem na **Limie**, otoczone wzgórzami. A na obrzeżach miasteczka **Celorico de Basto**, na wzgórzu, Zamek Arnóia (*Castelo de Arnóia*, XI w.) z pięknym widokiem na okolicę. U stóp gór wioska **Soajo**, gdzie wielkie skupisko miniaturowych spichlerzy na kukurydzę, zwanych po portugalsku *espigueiros*. Są z kamienia, z pionowymi wąskimi otworami wentylacyjnymi i na krótkich kamiennych nóżkach. Także w pobliskiej wsi **Lindoso** spotkamy wiele takich spichlerzy. Przy granicy z Hiszpanią Park Narodowy *Peneda-Gerês*, obejmujący dwa pasma górskie o tych nazwach. Potoki górskie, wodospady, ale... tłumy turystów. Miasto **Chaves** leży już w prowincji **Vila Real**. Było to rzymskie *Aquae Flavae*. Z tego okresu zachowały się dwie kolumny z łacińskimi napisami, na środku rzymskiego Mostu Trajana (I-II wiek naszej ery) nad rzeką **Tâmega**. Zamek z potężną wieżą pochodzi z IX wieku.

Dalej na wschód zaczyna się prowincja **Tràs-os-Montes**, czyli po polsku **Zagórze** i miasteczko **Vinhais**, a w nim osiemnastowieczny klasztor Franciszkanów, w którym bardzo wygodnie przenocowałem. Nazajutrz dotarłem do miasta **Bragança** z

górującym nad nim Zamkiem i murami wokół najstarszej części grodu (XII-XIII w.). Obok znajduje się bardzo ciekawa świecka budowla w kształcie pentagonu, parterowa w stylu romańskim, z małymi oknami, tak zwany *Domus Municipalis* czyli *Miejski Dom* z XII wieku. Ma część podziemną z cysterną i dotąd nie wiadomo, w jakim celu została wzniesiona.

Bragança. Zamek.

Bragança. Domus Municipalis.

Na północ od **Bragançy** jest Park Naturalny **Montesinho**, a w nim, przy samej granicy z **Hiszpanią**, wioska **Rio de Onor**, znana w całej **Portugalii** ze wspólnoty prac rolnych i hodowlanych. Po drugiej stronie granicy współpracująca z nią wioska hiszpańska i stosunkowo blisko już do hiszpańskiego miasta **Puebla de Sanabria** i cudownego jeziora **Lago de Sanabria**. 60 km na południe od **Bragançy**, na pustynnym wzniesieniu, gdzie tylko rzadko rosnące drzewa oliwne, klasztor **Balsamão** (początek XVIII w.), w którym żyją polscy Marianie.

Na północny wschód, **Miranda do Douro** nad głębokim skalistym kanionem rzeki **Douro**, która tu stanowi granicę między **Portugalią** i **Hiszpanią**. **Miranda do Douro** i jej okolice to wyspa, gdzie zachował się *mirandês*, czyli resztki dialektu leńskiego. Ciekawy taniec zaś wykonują tak zwani *Pauliteiros* („pałkarze”), ubrani w białe, haftowane suknie i czarne kapelusze chłopcy, którzy mają w rękach po jednej pałeczce i tymi pałeczkami uderzają rytmicznie w pałeczki partnerów. Jest w **Mirandzie** kilka zabytków, w tym potężna manierystyczna katedra z XVI w.

Pauliteiros w Miranda do Douro.

W **Vila Real** przepiękny pałac wiejski *Solar de Mateus* z XVIII wieku. Wygląda wspaniale nad stawem, w którym odbijają się jego wieżyczki. W sąsiedztwie miasta, góry *Serra do Marão*, z najwyższym szczytem 1415 m. Z drugiej strony **Vila Real**, w skalistym otoczeniu, wodospad *Fisgas do Ermelo*, 200 m wysokości. Malownicza bardzo jest dolina **Duero**, której strome stoki pokrywają winnice. To stąd pochodzi słynne wino porto. Po drugiej stronie **Duero**, już w prowincji **Viseu**, **Lamego** z cudownym kościołem Matki Boskiej Uzdrawicielki (*Nossa Senhora dos Remédios*, z XVIII w.), na wysokim wzgórzu, z wielkimi, dekoracyjnymi schodami, bardzo podobny do Kościoła Dobrego Jezusa w **Bradze**, ale jeszcze piękniejszy. Gotycka katedra pochodzi z XII w., ale ma liczne uzupełnienia i elementy z XVI i XVIII w. Już w dystrykcie **Porto** miasto **Amarante** nad rzeką **Tâmega**, z najwspanialszym zabytkiem, kościołem Świętego Gonçalo z XVI wieku. Tuż przy **Porto**, miasteczko **Matosinhos** z barokowym kościołem Pana Dobrego Jezusa z XVII w. (*Igreja do Senhor Bom Jesus de Matosinhos*).

Matosinhos. Kościół Dobrego Jezusa (Bom Jesus).

Dalej na północ, **Vila do Conde** z potężnym klasztorem Świętej Klary z XIV w. i obok niego, gotyckim kościołem Świętej Klary, także z XIV w. W pobliżu romański akwedukt z XVI w. W centrum, manueliński kościół parafialny Świętego Jana Chrzciciela z XVI w. Jeszcze dalej na północ, **Póvoa de Varzim**, z pomnikiem wielkiego pisarza Eça de Queiroz, który tu właśnie się urodził w 1845 r., a umarł w Paryżu w 1900 r. Przy plaży, niska forteca z XVIII w.

Ponownie Centrum

Teraz przenosimy się do centrum, w góry **Serra da Estrela** z najwyższym szczytem Portugalii kontynentalnej, Wieżą (*Torre*), 1993 m. Szczyty są dość płaskie, obłe i bardzo skaliste. Z tych gór pochodzi specjalna rasa psów, które zwą się psami z Serra da Estrela. Są kudłate, jasno brązowe. Ładne! Od strony wschodniej u stóp tych gór leży miasto **Covilhã**, zwane "miastem wełny i śniegu" ze względu na stada owiec wypasanych w górach i często padający tu śnieg. Kwitł tu dawniej przemysł

tekstylny i produkowano tkaniny wełniane. W mieście barokowy kościół Najświętszej Panny Marii, w latach czterdziestych XX wieku wyłożony na zewnątrz kafelkami, manierystyczny kościół Miłosierdzia i zewsząd widoczna wieża Św. Jakuba (*Torre de São Tiago*, XIX w.).

Niedaleko od **Covilhã**, miasteczko **Belmonte**, skąd pochodził odkrywca Brazylii, Pedro Álvares Cabral. Zamek średniowieczny z XIII wieku, a poza miasteczkiem, na wzgórzu Św. Antoniego, niesamowita wręcz lityczna budowla kamienna z okresu rzymskiego, Wieża *Centum Cellas* (Sto Cel) z I wieku naszej ery. Nikt dokładnie nie wie, do czego służyła...

Monsanto.

Przy granicy z Hiszpanią, **Monsanto**, wioska wśród ogromnych bloków skalnych, a nad nią założone przez pierwszego króla średniowieczne zamczysko z XII wieku. Granitowe skały są wszędzie, a małe domki przytulone do nich, często z wykorzystaniem skały na ścianę. To tu poczciwy dziadek wystrugał mi piękny kij pasterski *cajado* z jesionowego drewna.

Południe

Pozostało jeszcze samo południe, zachodnia część prowincji **Algarve**. Najpierw **Albufeira** i jej plaże. Najładniejsze są te osłonięte pionowymi czerwonymi klifami. Jeszcze ładniejsze są w **Lagos**, na przykład, plaża Dony Anny (*Praia de Dona Ana*). W **Lagos**, Forteca z XVII wieku (*Forte da Ponta da Bandeira*) i barokowy kościół Św. Antoniego. Na cyplu w **Sagres** forteca z XIV wieku i kościółek Najświętszej Panny Marii *da Graça*, z XVI wieku. To tu miała istnieć słynna szkoła żeglarzy Infanta Henryka Żeglarza, choć ostatnio ten fakt podawany jest w wątpliwość. Na samym zachodnim krańcu, **Przylądek Św. Wincentego** i forteca o tym samym imieniu, z XVI w. Tu kończy się Portugalia lądowa....

Algarve

Algarve

Madera i Azory

To moja portugalska przyjaciółka Virginia Pinela przekonała mnie do odwiedzenia **Azorów**, a **Maderę** chciałem zobaczyć sam. Słyszałem o niej sporo od mojej pierwszej *dony* (właścicielki mieszkania w **Lizbonie**), która urodziła się na tej wyspie. Chyba już w 1986 r. zdecydowałem się na tę podróż. Na lotnisku czekała liczna rodzina Conceição, znajomej mojej nauczycielki literatury portugalskiej na kursie. Byli bardzo gościnni. Dzięki nim zobaczyłem sporo czarujących zakątków **Madery**. Wyspa jest bardzo górzysta, wulkaniczna. Nie ma na niej właściwie płaskich miejsc. Wysokie szczyty, w tym najwyższy Ruivo (Rudy, 1861 m), wypełniają jej wnętrze. Cała wyspa pocięta jest siatką wąskich kanałów (*levadas*) sprowadzających wodę do niżej położonych plantacji. Wzdłuż tych kanałów wiodą ścieżki, które służą także turystom do poznawania tych trudno dostępnych terenów. Trzeba przyznać, że miejscami ścieżki przechodzą tuż nad urwistymi przepaściami i

są niebezpieczne.

Madera. Levada.

Madera. Przełęcz Encumeada.

Niezwykle malownicze jest północne wybrzeże: strome zbocza gór schodzą ku morzu, spadają z nich prosto do morza wodospady, linia brzegowa jest bardzo urozmaicona (wysepki). Natomiast południowe wybrzeże ze stolicą **Funchalem** jest bardzo gęsto zaludnione. Drogi są bardzo kręte i dopiero wybudowana niedawno autostrada usprawniła ruch samochodowy na południu.

Klimat jest podzwrotnikowy, a w związku z tym nieprawdopodobna obfitość kwiatów czyni z wyspy prawdziwy ogród. We wnętrzu wyspy przeważają drzewa wawrzynowe, drzewiaste wrzosi (*urzes*). I tu spotykamy malownicze miejsca ze spadającymi z wysoka wodospadami (*Rabaçal*). Wszystkie plaże na **Maderze** są kamieniste. Amatorzy piasku muszą płynąć statkiem na pobliską wyspę **Porto Santo**, suchą i piaszczystą w odróżnieniu od bardzo wilgotnej **Madery**. Na **Maderze** byłem trzy razy i muszę przyznać, że wdzierająca się tam tak zwana nowoczesność nie wychodzi tej pięknej wyspie na zdrowie.

Azory. Wyspa Kwiatów. Długi Staw.

Azory. Wyspa Kwiatów. Jezioro Kaczek.

Lepiej to wygląda na **Azorach**, mniej zaludnionych i mniej odwiedzanych. Jest to archipelag dziewięciu wysp wulkanicznych, podzielonych na trzy grupy:

1. grupa wschodnia: **São Miguel** i **Santa Maria**
2. grupa środkowa: **Terceira**, **São Jorge**, **Pico**, **Faial** i **Graciosa**
3. grupa zachodnia: **Flores** i **Corvo**

Trzeba podkreślić, że odległości między tymi trzema grupami wysp są znaczne. Od **Santa Maria** do **Corvo** jest około 800 km. Byłem na wszystkich, a na większości z nich po kilka razy (**São Miguel**, **Terceira**, **São Jorge**, **Faial** i **Pico**) i wszystkie są niezwykle ciekawe, ale najpiękniejsze są dla mnie dwie: **São Jorge** i **Flores**. Dzikie, prawie bezludne, z wodospadami, obfitością kwiatów, a na **São Jorge** jeszcze u stóp urwistych klifów, kamieniste półwyspy zwane po portugalsku *fajã*, gdzie śliczne, malownicze wioseczki. Krajobraz na **Azorach** jest bardziej łagodny, niż na **Maderze**, mniej tu urwistych gór i znacznie więcej pastwisk. Pasma górskie i pastwiska wypełniają wnętrze każdej wyspy, a wybrzeże jest otoczone miasteczkami i wioskami. Dodatkową ozdobą wysp są jeziora wśród gór, na przykład, na wyspach

São Miguel i Flores, a ponadto, olbrzymie kratery wygasłych wulkanów, zwane *caldeiras* (**Faial, Graciosa i Corvo**).

Najwyższa góra Portugalii Pico na wyspie azorskiej o tej samej nazwie.

Na wyspie **Pico** znajduje się najwyższy szczyt **Portugalii**, Pico 2351 m, olbrzymi „kapelusz”, wokół którego na gruncie z lawy wulkanicznej uprawia się słynne winnice. Wzdłuż dróg i ścieżek bujne, wszechobecne krzewy hortensji, głównie niebieskich, a w górach lasy stanowią przede wszystkim kryptomerie, wyżej drzewiaste wrzosi i grube, nasączone wodą mchy. Wielkim plusem **Azorów** był fakt, że nie było na nich żadnych tłumów turystów, a tylko tubylcy, spokój, cisza i przepiękne krajobrazy.

Fotografie pochodzą z serwisu Flickr

Zygmunt Wojski, „Od Łupi do Parany i Amazonki”, s. 165. Impresje polskiego iberysty z podróży naukowych do Ameryki Łacińskiej, Hiszpanii i Portugalii,

dotyczące historii i kultury odwiedzanych krajów.

Wydawców zainteresowanych publikacją książki prosimy o kontakt z redakcją Culture Avenue.

Galeria

Amarante.

Azory. Kościółek na Wyspie Św. Jerzego.

Azory. Lajedo na Wyspie Kwiatów.

Azory. Wianieczniki Gardnera.

Poço da Alagoinha, Flores, Açores.

Azory. Wyspa Kwiatów.

Fajã das Almas, São Jorge, Açores.

Azory. Wyspa Św. Michała. Ognisty Staw.

Azory. Wyspa Świętego Jerzego.

Różowa lilia zwana na Azorach Dzieci do szkoły (*Amarillidaceae*).

Azory. Wyspa Terceira. Kaplica św. Sebastiana.

Belmonte. Centum Cellas.

Lamego.

Portugalia, część I

<http://www.cultureave.com/portugalia-1979-2002-i-czesc/>

Inne, wybrane części:

<http://www.cultureave.com/meksyk-i-kuba-1977/>

<http://www.cultureave.com/hiszpania-po-raz-czwarty-1973--1977-i-kuba-po-raz-drugi-1977/>

<http://www.cultureave.com/pierwszy-pobyt-na-kubie/>

<http://www.cultureave.com/hiszpania-1967-r-czesc-i/>

<http://www.cultureave.com/hiszpania-1967-1968-r-czesc-ii/>

<http://www.cultureave.com/atlas-wysp-kanaryjskich/>

<http://www.cultureave.com/ekwador-sierpien-1973/>

<http://www.cultureave.com/peru-i-boliwia-sierpien-1973/>

<http://www.cultureave.com/chile-argenty-na-i-puerto-rico-wrzesien-1973/>